

El colibrí - Sandro Veronesi

Des de les primeres pàgines, *El colibrí* va suscitar la meua adhesió entusiasta. Després d'una presentació succinta del protagonista, Marco, se'ns mostra la brevíssima carta que havia enviat un any abans a una tal Luisa, seguida del diàleg entre Marco i el psicòleg que tracta la seva esposa; d'aquesta curiosa manera ens introduïm en la trama. Fins ara ens trobem a finals del segle XX, però el següent text és una segona carta adreçada a Luisa, més llarga, que havia estat enviada disset anys abans. El capítol següent ens projecta més enrere, a un episodi de joventut de Marco. Després d'una altra carta, ara escrita per Luisa, fem un salt temporal encara més notable per accedir als primers anys de vida de Marco. Tot seguit, llegim l'inventari de mobles de la casa familiar elaborat el 2008, amb els pares ja traspassats.

Som, doncs, davant una novel·la on cada capítol està presentat en un temps diferent, un punt de vista diferent i també un format diferent. Aquesta alternança es manté al llarg del llibre, ja que anirem topant amb transcripcions de somnis i de whatsapps, correus electrònics, etimologies i una ponència, entre altres subgèneres. Pel que fa al temps, *El colibrí* no segueix l'habitual fórmula de l'ordre cronològic interromput per flashbacks, sinó que salta d'una manera tan imprevisible que, malgrat que sempre som conscients de l'any en què transcorre l'acció, resulta impossible trobar un punt d'ancoratge, és a dir, alguna cosa semblant a un present narratiu (alguns capítols estan situats a l'any 2030). En aquest sentit, la llibertat compositiva de Sandro Veronesi és tan elevada com la capacitat que mostra a l'hora de mantenir l'interès del lector: no només amb demostracions d'estil (que abunden), sinó mantenint-se convincent tant quan parla de pares com de fills, d'il·lusions, de frustracions i de dolor.

L'ordre cronològic no deixa de ser una opció compositiva més, que potser no és ni la més recomanable ni la més habitual. Els salts en el temps, que apareixen ja a l'*Odissea*, poden ser gratuïts o seguir una lògica compositiva, com és el cas d'*El colibrí*. Com a lector, aquesta manca d'estabilitat temporal m'ha complagut: m'he sentit com en una atracció que algú ha dissenyat perquè provoqui uns determinats efectes. M'he posat en mans de l'autor, i els efectes han estat, en gran part, positius. En alguna ocasió he entès que un capítol en seguia un altre perquè compartien el mateix tema o el mateix to. En altres, la raó se m'ha escapat, si bé continuo convençut que, com a artefacte, el llibre és un experiment tan difícil com reeixit.

Em meravella la capacitat de l'autor de vincular personatges i fets que es van encadenant, que van teixint de manera aparentment natural, sense sobresalts ni situacions forçades, una madeixa novel·lesca fascinant i alhora versemblant. També em satisfà que el tema de fons vagi variant, ja que es produeixen uns quants “canvis de rasant” que mostren cada vegada un paisatge insospitat. Així, el rerefons de la novel·la pot ser, segons en quina part del llibre ens trobem, l'amor, la transformació, la maduració, la determinació o –com en totes les ficcions que val la pena llegir- el pas del temps. A banda de narrar, Veronesi informa, analitza, reapareix i no deixa de jugar a fet i amagar amb el lector... Certament, *El colibrí* inclou frases memorables, però també una estructura que no deixa res a l'atzar. El llibre es va obrint de mica en mica, amb tot de sorpreses narratives perfectament pensades i presentades. Com és natural, disposem d'un cert marge per decidir què és important, si bé l'autor duu el timó amb mà ferma.

L'escriptora Jhumpa Lahiri, que domina la tècnica de la narració i l'art de descriure sentiments, ha escrit que *El colibrí* és tan apassionant com profundament literari. Amb la imatge d'un fil imaginari que sobresurt d'un cos infantil entenem la relació d'una nena amb el seu pare, igual com amb la lectura d'una carta centrada en maquetes de tren ens acostem a la relació entre una parella. Qualsevol recurs és útil: un somni, la biografia d'un dibuixant de manga, l'anàlisi de la cançó *Gloomy sunday*, una referència lateral però significativa a un vers de Joan de la Creu o a un personatge de *Doctor Jivago*. Així, el puzzle que firma Sandro Veronese és una manera d'encarar els grans temes de sempre d'una manera nova, que és el que només aconsegueixen narradors del nivell de Maggie O'Farrell, Anne Tyler o Jennifer Egan. Com elles, Veronesi ens situa dins una constel·lació de personatges que acaben sent tant o més pròxims –i sobretot més comprensibles- que el nostre veí d'escala.

La traducció es beneficia de l'ofici de Pau Vidal, que hi introdueix paraules i expressions genuïnes que no solem trobar quan llegim obres d'autors estrangers, i que cada vegada costa més trobar en llibres escrits en català: *haver de menester, tocar la pera, acabar-se el bròquil, acostar-se a la trastocamenta, empatollar-se...*

I, malgrat les virtuts del llibre, he d'afegir que l'últim canvi de rasant que hi trobem em sembla un error greu, ja que ens condueix de la puresa de la narració a territoris bastards com el missatge explícit, l'autoajuda o la conclusió moral. La meva recomanació és llegir el llibre, sí, però aturant-nos a la pàgina 287 d'aquesta edició. El que ve després sembla escrit per una altra persona, per algú que estigués mancat de

l'elegància i la discreció que ha mostrat l'autor fins llavors. Aturant-nos aquí aconseguim retenir el millor d'un llibre altament recomanable, i estalviar-nos un final que no està a l'altura. És una recomanació poc habitual, però que té un precedent il·lustre. Em refereixo a Ernest Hemingway, que aconsellava al lector del *Huckleberry Finn* de Mark Twain que interrompés la lectura quan arribés al capítol 31. De fet, Hemingway proposa prescindir d'una quarta part del llibre, mentre que jo demano molt menys. Com és natural, poca gent ha seguit el consell de Hemingway, i de fet s'ha consolidat una línia crítica que consisteix a explicar justament per què la part final de *Huckleberry Finn* és decisiva i imprescindible. Sigui com sigui, continuo pensant que els últims quatre capítols d'*El colibrí* són tan inferiors a la resta del llibre que en poden espatllar la lectura, si bé crec que un mal final no invalida un llibre.

Una vegada acabada la novel·la, Veronesi inclou deu pàgines on revela secrets de la rebotiga. Ens assabentem, així, que un capítol s'inspira en un conte de Beppe Fenoglio, que un altre es basa en el pare de l'autor, que una determinada frase està extreta d'una pel·lícula, o que una reflexió parteix d'un assaig filosòfic. Aquest *making of*, que és sobretot un exercici d'humilitat, pot resultar útil als lectors curiosos, especialment als que de petits desmuntaven les joguines per saber com estaven fetes, és a dir, als que no es conformen amb deixar-se dur sinó que aspiren a conèixer les interioritats de l'artefacte. Sigui com sigui, ens trobem davant un paratext, un suplement que no cal llegir per entendre la novel·la, però que pot resultar útil per aprofundir-hi.

De Sandro Veronesi (Florència, 1959) fins ara només podíem llegir en català *Salvar vides a la Mediterrània: un pamflet íntim contra el racisme*, publicat el 2019 per MésLlibres. Esperem que aviat disposem de més traduccions d'aquest autor que, juntament amb Paolo Volponi, és l'únic que ha obtingut dues vegades el prestigiós premi Strega.